

ТОШКЕНТ ХАККИЯТИ

ЎЗБЕКИСТОН КП ТОШКЕНТ ОБЛАСТ ВА ШАҲАР
КОМИТЕТЛАРИ, МЕХНАТКАШЛАР ДЕПУТАТЛАРИ
ОБЛАСТ ВА ШАҲАР СОВЕТЛАРИНИНГ ОРГАНИ

№ 23 (770)

1
ФЕВРАЛЬ
ЖУМА
1957 ЙИЛ
БАҲОСИ
20 ТИНИН

СОВЕТ-ЧЕХОСЛОВАКИЯ ҶУШМА ДЕКЛАРАЦИЯСИ

Совет Социалистик Республикалари Иттифоқи Делегацияси ва Совет Иттифоқида давлат вазирати билан келган Чехословакия Республикаси Делегацияси ўртасида 1957 йил 25 январдан 29 январга қадар Москвада музокаралар олиб борилади.

Музокарада Совет томонидан: СССР Олий Совети Президиумининг Раиси К. Е. Ворошилов, СССР Министрлар Советининг Раиси Н. А. Булганин, СССР Олий Совети Президиумининг Аъзоси ва КПСС Марказий Комитетининг Биринчи Секретари Н. С. Хрущёв, СССР Министрлар Совети Раисининг Биринчи Уринбосари А. И. Микоян, СССР Министрлар Совети Раисининг Биринчи Уринбосари М. С. Сабуров, СССР Ташқи Савдо Министри И. Г. Кабанов, СССР Ташқи Ишлар Министрининг Биринчи Уринбосари А. А. Громико, СССРнинг Чехословакия Республикасидаги Фахрқудда ва Мухтор Элчиси И. Т. Гриншлардан иборат Делегация қатнашди.

Бундан ташқари музокарада Совет Тошонидан: СССР Молия Министри А. Г. Зверев, СССР Ташқи Ишлар Министрининг Уринбосари Н. С. Патоличев, СССР Ташқи Ишлар Министрининг Коллегия Аъзоси Л. Ф. Ильичев, СССР Ташқи Ишлар Министрининг Тўртинчи Европа Бўлимининг Мудир А. И. Горчаков иштирок қилдилар.

Музокарада Чехословакия Тошонидан: Чехословакия Республикасининг Президенти Антонин Запоточный, Чехословакия Республикаси Хукуматининг Раиси Вильям Шпрокий, Чехословакия Коммунистик партияси Марказий комитетининг Биринчи секретари Антонин Новотный, Чехословакия Республикаси Хукумати Раисининг Уринбосари Вацлав Коцеккий, Госплан Раиси — Министр Ота Шимунек, Чехословакия Коммунистик партияси Марказий Комитетининг Секретари Иржи Генарх, Ташқи Ишлар Министри Вацлав Давид, Қўриқли ишлари Давлат Комитетининг Раиси — Министр Эмануэл Шлехта, Ташқи Савдо Министри Рихард Дворжак, Солиқни Сақлаш Министри Йозеф Пловгар, Миллий Муҳофаа Министри генерал-полковник Богумир Ломский, Маҳаллий Хўжалик Министри Йозеф Кисел, Словакия Вакиллари Корпусининг Раиси Рудольф Стрехай, Чехословакия Республикасининг СССРдаги Фахрқудда ва Мухтор Элчиси Яромир Богатлик қатнашдилар.

Бундан ташқари музокарада Чехословакия Тошонидан: Чехословакия Коммунистик партияси Марказий Комитетининг аъзоси ва «Руде право» газетасининг бош редактори Владимир Кауцкий, Чехословакия Республикаси Госплан раиси — Министрининг Уринбосари Вацлав Дворжак, Чехословакия Республикаси Ташқи Ишлар Министрининг Совет Бўлимининг Мудир Ярослав Сикова, Чехословакия Республикаси Ташқи Ишлар Министрининг Маъбуот Бўлимининг Мудир Мирослав Галушка қатнашдилар.

Совет ва Чехословакия Делегацияларининг музокаралари вақтида бўлган учрашувлар ва суҳбатлар самимий ошкоралик, қардошларча дўстлик ва тўла ҳамжиҳатлик асосида бўлди.

Хозирги ҳалқаро вазиятнинг муҳим масалалари доир ва социалистик лагернинг бирлигини янада мустаҳкамлашга, ҳар иккала давлат ҳалқларининг сиёсий, иқтисодий ва маданий турмушининг ҳамма соҳаларида Совет-Чехословакия ҳамкорлигини тагин ҳам кўпроқ чуқурлаштиришга қай тариқа ёрдамлаш шаклида муҳим масалаларга доир фикр олинув бўлди.

I.

Совет Иттифоқи ва Чехословакия Республикаси делегациялари хозирги ҳалқаро вазиятдан келиб чиққан вазифаларни тушунишда тўла ақидилик берлигини мамнуният билан қайд қилдилар. Тошкар социалистик лагер ҳалқларини марксизм-ленинизм таълимоти асосида ҳар томонлама жишлаштиришга, ҳалқлар ўртасида тенгхуқуқлик ва қардошларча ҳамкорликнинг янги даражасига етишга йўналиш берилган. Социалистик давлатлар ўртасидаги дўстликни ривожлантиришга ва мустаҳкамлашга қўмаклашишни ўзларининг асосий бурчлари деб ҳисоблайдилар.

Ҳар иккала Тошон социалистик давлатлар манфаатларининг умумийлиги, пролетар интернационализмнинг олжаноб принциплари, социализм ва коммунизм қуриш учун, бутун дунёда тинчлик бўлиши учун, ҳалқлар ўртасида дўстлик бўлиши учун курашда қарашларининг бирлиги билан бирлашганликларини қайд қилдилар. Маъна шуларнинг ҳаммаси социалистик қуришда ўзаро ҳодис ёрдамлаш шаклида социалистик давлатларнинг ҳар томонлама, самимий ва қардошларча ҳамкорлик қилишлари учун мустаҳкам негиздир, уларнинг ҳаёқсизлигини ва муҳофаа қобилиятини мустаҳкамлашда ўзаро ҳамкорлик қилишлари учун негиздир.

Социалистик мамлакатлар ўртасидаги бундай муносабатлар ҳалқаро муносабатларнинг инсоният тарихидаги бутунлай янги намунасидир. Бу муносабатларни барпо қилиш ва ривожлантириш процессида рўй берган ва рўй бермаслиги мумкин бўлмаган қийинчиликлар, ҳал қилинган вазифалар ва айрим ҳатолар ҳам шу муносабатларни бўшатириши мумкин эмас.

Социализм қуришнинг марксизм-ленинизм принципларини татбиқ қилиш, гарчи айрим давлатлар таракқийнинг конкрет шартларига ҳеч сўзсиз мувофиқ бўлиши лозим бўлса ҳам, лекин бу принциплар барча социалистик мамлакатлар учун умумийдир. Айрим социалистик мамлакатларнинг тўб манфаатлари билан бутун жаҳон социалистик системасининг манфаатлари ўртасида тўла бирлик мавжуддир. Социалистик мамлакатлар ўртасидаги ҳамкорликни ва ҳамжиҳатликни чуқурлаштириш ва кенгайтириш ҳар бир айрим мамлакатларнинг эркинлигини, мустақиллигини, суверенитетини ва ҳаёқсизлигини ҳам мустаҳкамлайди, шу мамлакатларнинг гуллаб-яшнашига ва шу мамлакат ҳалқларининг турмуш даражасини оширишга ҳам ёрдам беради.

Чехословакия Республикаси ҳукумати Чехословакиянинг Совет Иттифоқи билан қилиб келадиган ҳамкорлиги натижаларига баҳо бериб, шу муносабатлар ҳуусида шундай айтишни зарур деб ҳисоблайдики, Совет Иттифоқи яшаб келадиганлигининг ўзи, унинг актив равишдаги тўб социалистик ташқи сиёсати ва социалистик мамлакатларга бераётган қардошлик ёрдам ҳалқ демократияси мамлакатлари учун, бутун дунёда тинчлик, демократия ва социализм иши учун қай дўстлик қатна аҳамиятга эгадир. Фашист оккупантларга қарши бошқа мамлакатлардаги ҳалқларнинг фидокорона олиб борган кураши билан қўлаб-қувватланган Совет Иттифоқи иккинчи жаҳон урушининг натижасини демократия ва эркинлик кучлари фойдасига буриб юборди, бир қанча давлатларга аса ўзларининг янги таракқийликлари масаласини ўзлари ҳал қилишларига ва империалистик интервенциядан сақланиб қолдиларга имконият берди. Совет Иттифоқининг намунаси ва қўлаб-қувватлаши ҳалқ демократияси мамлакатларида социализм қуриш йўлига қатъият ва ишонч билан тушиб олишларига ёрдам берди. Совет Иттифоқи ва унинг тинчликни сақлаш ва мустаҳкамлаш иши учун олиб бораётган улуғ кураши, бу курашда улуғ Хитой Халқ Республикаси ва бутун социализм лагери Совет Иттифоқи билан бирлиқда бирдам бўлиб бораётганлиги ҳалқаро агрессия кучлари планларининг амалга оширилишига тўқтиқилик қилиб турган асосий ва энг қатъи равишда, барча тинчликсевар ҳалқларнинг энг қатъи ишоридир. Чехословак ҳалқи фашистлар оккупация қилиб турган йилларда ва оккупациядан қутқилгандан кейин, қийинчиликлар ва тўқсизликларга қарши кураш олиб борган вақтларда, оғир ва қувончли пайтларда — ҳақиқатан унга Совет Иттифоқи қўлиқ дўст бўлиб келди, ҳеч қачон чехословак ҳалқига ҳейнат қилмади, уни унутмади, қардошлик қўлини узатишдан ҳеч қачон бош торгмади. Ўз тарихи даво-

мида жуда кўп қийноқларга учраган ва камситилиб келган, жуда кўп сохта дўстларга, яъни энг оғир пайтларда ҳейнат қилган сохта дўстларга дуч келган ҳалқ шунчалик самимий ва чинакам дўстлигини чин қўлгилдан қадрлай олади.

II.

Ҳар иккала Тошон шундай айтидиларки, тинчликни сақлаб турлиш ва ҳалқаро кескинликни юмшатиш, тинчлик учун, уруш сўловини ёқувчиларга қарши курашда барча тинчликсевар кучларни уюштириш Совет ва Чехословакия Хукуматлари ташқи сиёсатининг асосий мақсадидир. Совет Иттифоқи ва Чехословакия Республикаси Хукуматлари ўзларининг бошқа давлатлар билан қилаётган муносабатларида ҳамма давлатларнинг ижтимоий-сиёсий системаларидан қатъий назар, шу давлатлар билан тинч-тотув яшаш принципларига амал қилиб келмоқдалар.

Совет Иттифоқи ва бошқа социалистик мамлакатлар астойдил ва изчиллик билан ўтказиб келадиган тинчликсевар ташқи сиёсат принциплари КПСС XX съездининг тарихий қарорларида янада ривожлантирилди. Жаҳон таракқийи КПСС XX съездининг, урушлар муқаррар эмас деган ҳулосалари ҳаётий ва тўғри ҳулосалар эканлигини тўла равишда таъкидлади. Замонивизнинг энг муҳим белгиси шу бўлиб қолдики, барча қўлаб-қувватлаш мамлакатларининг кенг ҳалқ оммаси тинчлик, эркинлик ва демократия учун курашга қўзғолди. Бироқ империалистик доиралар воқияларининг бундай ривожланиб боришига тоқат қилишни истамасдилар, уни тўхтатиб қолдишга ва орқага қайтаришга уринмоқдалар, ҳалқаро кескинликни кучайтирмоқдалар, бутун дунёда тинчлик шиги жалдий ҳавф бўлган янги хатарли авантюраларни бошмоқдалар.

Эндиликда жаҳон ҳалқлари Англия, Франция ва Исроилнинг Мисрга қарши агрессия ҳаракатлар қилганликлари, империалистик доираларнинг Венгрияда контрреволюцион исён ташкил қилиб қўбурувчилик ишлари олиб бораётганликлари, АҚШнинг ҳукмрон доиралари Яқин ва Ўрта Шарқ мамлакатларига қарши янги мустамакачилик планлари тузаётганликлари сабабли ҳалқаро кескинлик кучайиб бораётганлиги фактига яна дуч келмоқдалар.

Ҳар иккала Тошон, Европаниннг қоқ ўртасида, Венгрияда кўтарилган контрреволюцион исён агрессия ташқи ва ички контрреволюцион кучларнинг Венгрияда социалистик давлатлар оқсидан ажратиб олиш, мамлакатдаги ишчи ва деҳқонлар ҳокимиятини емирлиб ташлаб, фашистлар диктатурасини тиклаш ҳамда социалистик мамлакатларга ҳужум қилмоқ учун, Европада янги уруш бошлаб ёрмоқ учун Венгрияни қўлиб стратегия планларига айлантириш йўлидаги уринишларидан иборат бўлиб, деб ҳисоблайдилар. Лекин венгер ҳалқининг соғлом кучлари ҳалқ демократик тузумини ва венгер ҳалқининг социалистик қадарларини емирлиб бўлидаги уринишларини Революцион Ишчи-Деҳқон Хукумати раҳбарлиги остида, Варшава Шартномасига мувофиқ Венгрияда турган совет қўшинлари ёрдами билан тутатдилар.

Чехословакия ҳукумати Венгрия ҳукуматининг ағтумасига буювган венгер ҳалқига ёрдамга келиб, ўзининг иттифоқчилик мажбуриятларини ва интернационал бурчини фидокорона бажарган Совет Иттифоқининг ҳаракатларига ўзининг тўла равишда қўмалганлигини билдирди.

Ҳар иккала Тошон Венгрия Революцион Ишчи-Деҳқон Хукуматини қатъий равишда қўлаб-қувватлаб, ҳалқ демократик Венгриянинг мустақиллигини ва ҳаёқсизлигини таъминлаш манфаатларини қўлабдан ҳолда, ҳалқ демократик тузумини мустаҳкамлаш ишида унга ёрдам қўрсатдилар ва Венгриянинг ички ишларига ташқи агрессия кучларининг аралашини йўлга қўйиб ҳар қандай уринишларига бундан бўён ҳам қарши чиқаришлар.

Венгриядаги воқиялар социалистик давлатларни ҳушёрликни сақлаш зарурлигини тўғрисида яна бир марта оғоҳлантиради. Венгер ҳалқига қўрсатилган ёрдам барча социалистик мамлакатлар учун қўламага бўлган ва шу мамлакатларнинг эркинлигини ҳамда миллий мустақиллигини таъминлашда роат қатъи аҳамиятга эга бўлган пролетар интернационализм революцион принципларининг кучини таъкидлади.

Венгриядаги контрреволюцион авантюра сингари Мисрга қарши қилинган империалистик агрессия ҳам тамомла баъриб бўлди. Миср ҳалқининг қаҳрамонона кураши, Совет Иттифоқи, Хитой Халқ Республикаси ва барча социалистик мамлакатларнинг, Африка ва Осиёдаги қўлгига давлатларнинг қатъий позицияси ва бутун дунёда жамоатчиликнинг кескин равишда порозорлик билдирганлиги Англия, Франция ва Исроил интервенциячиларини Мисрдаги агрессияни тўхтатишга мажбур қилди. Бироқ Яқин ва Ўрта Шарқ мамлакатларида мустамака қилиш тиклашга қаратилган фитна мағдубиятга учратилганга қарамай, тинчлик учун курашдаги қабришти бўшаётгани учун ҳалқларга асос йўқ. Яқин ва Ўрта Шарқ мамлакатларида Англия ва Франциянинг позициялари бутунлай баъриб бўлган ҳозирги пайтда Америка Қўшма Штатларининг ҳукмрон доиралари «Эйзенхауэр доктринаси» деб ном берилган мустамакачилик программасини, ҳарбий агрессия планларини кўтариб чиқдилар. Америка монополияси капиталга Англия ва Франциянинг позициялари бўлиниб қотганлидан фойдаланиб, ер ўзининг шу қисмида ўз ҳукмронлигини ўрнатилишга, миллий озодлик ҳаракатини босқинчилик ва араб ҳалқларини яна қуликка солишга иштирокда. Бундай ҳаракатлар ҳалқаро кескинликни кучайтиради ҳам ер ўзининг шу қисмида ва бутун дунёда тинчликка ҳамда ҳаёқсизликка яна ташдид солади.

Бу янги империалистик ва мустамакачилик планлари Яқин ва Ўрта Шарқ мамлакатлари ҳалқларининг қонуний ҳаёқсизлиги ва порозорлигини тўғрисида. Шу мамлакатларнинг ҳалқлари бу планларга кескин равишда қарши чиқмоқдалар, ўз мустақилликлари учун, тинчлик ва ҳаёқсизлик учун курашмоқдалар. Мисрга қарши қилинган агрессия оқибатлари ҳали тутатилган йўқ, чет эл қўшинлари ҳали ҳам Миср территориясида турибди, АҚШ бошчилигидаги мустамакачи давлатлар аса Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг фахрқудда қуроли кучлари билан Миср территориясининг бир қисмини оккупация қилиб сақлаб турган иборат янги планни ҳозир илгари сурмоқдалар.

Қатъи ва кичик ҳалқларнинг ҳуқуқларини эътироф қилиш ва ҳурматлашдан иборат улуғ ленинча принципларга асосланиб Совет Иттифоқи ва Чехословакия Хукуматлари Яқин ва Ўрта Шарқ мамлакатларининг мустамакачиликнинг барча «аски» ва «янги» планларини баъриб қилиш йўлидаги иштилоларини, шу мамлакатлардаги ҳалқларнинг ўз ишларини ўзлари ҳал қилишларига имкон бераётган эркин ва мустақил турмушни ривожлантириш йўлидаги иштилоларини қўлаб-қувватлайдилар. Ҳар иккала Хукумат шу нарсатга аминдиларки, ўз мамлакатларининг Осиё ва Африкадаги давлатлар билан алоқаларининг тинч-тотув яшашнинг беш принципи асосида янада кучайтирилиши бутун дунёда тинчликни мустаҳкамлашга ёрдам беради. Ҳар иккала Тошон яна шундай фикрландиларки, Мисрнинг ўз территориясининг ҳар қандай чет эл қўшинларининг оккупациясидан батамом озод қилиш тўғрисидаги, Англия, Франция ва Исроилнинг агрессия ҳаракатлари етказган зарарларнинг ўзининг тўқтириб бериш тўғрисидаги олдилона талаблари қондирилиши лозим, агрессия ва зулм қилишда айбдор бўлганлар аса жоазоланиши лозим.

Ҳар иккала Тошон Яқин ва Ўрта Шарқ мамлакатлари билан сиёсий, иқтисодий ва маданий алоқаларини шу мамлакатлардан бирортасининг суверенитетини камситилган ҳеч қандай шарт қўймасдан тўла тенгхуқуқликлик ва ўзаро манфаатдорлик асосида кенгайтиришга ёрдамлашга ўзларининг таёбёр эканликлари билдирдилар.

СССР халқ хўжалигини ривожлантириш давлат планининг 1956 йилдаги бажарилиш якунлари шундай кўрсатадики, совет халқи КПСС XX съездининг қарорларини бажара бориб, халқ хўжалигининг ҳамма тармоқларини ривожлантиришда, ўзининг моддий фаровонлигини ва маданий савиясини янада оширишда янги муваффақиятларга эришди.

III.

Совет Иттифоқи ва Чехословакия Республикаси Хукуматлари қуролсизланиш масалалари устидан фикрлашиб олдиларки, бу масалаларнинг ҳал қилиниши бутун дунёда тинчликни сақлаб турмоқ учун жуда қатъи аҳамиятга эгадир. Улар шу нарсани афсусланиб қай қилидиларки, қуролсизланиш ва ҳалқаро кескинликни камайтириш масаласида ССР Иттифоқи Хукуматининг 1956 йил 17 ноябрдаги Баёғотида Совет Иттифоқининг баён қилиб ўтилган тақлифларини Ғарб давлатлари ҳанузгача қўлаб-қувватламадилар. Ҳар иккала Тошоннинг қатъий фикрича, бу тақлифлар қуролсизланиш масаласида муваффақиятли битимга келмоқ учун янги имкониятлар вужудга келтирадиди, бундай битимга келиш ҳалқаро кескинликни юмшатиш учун, ҳалқларни ҳарбий ҳаракатларнинг оғир юкидан қутқармоқ, атом уруши ваҳимасидан қутқармоқ учун жуда қатъи аҳамиятга эга бўлур эди.

Совет Иттифоқи ва Чехословакия Республикаси Хукуматлари шу нарсатга қатъий аминдиларки, қуроли кучларини ва қуроли-яроғларини камайтириш тўғрисида, яъни қирғин қуролиларини тақиллаш тўғрисида, Европада ўзга мамлакатларнинг территорияларидаги ҳарбий базаларни гугатиш тўғрисида, шунингдек буюк давлатларнинг қуроли кучларини анча камайтириш тўғрисида битимга келиш бутун ҳалқаро вазиятни соғайтиришга, давлатлар ўртасида ишонччи мустаҳкамлашга ёрдам беради бўлур эди. Бу аса ҳал қилиш пайти келган икзоли ҳалқаро масалаларни тинч йўл билан баърафар қилишни оқшлатган бўлур эди ҳамда иқтисодий ва социал системаларни турлича бўлган давлатларнинг тинч-тотув яшашлари учун тагин ҳам қўлайроқ шароит вужудга келтирган бўлур эди.

Совет Иттифоқи ва Чехословакия Республикаси Делегациялари Германия масаласида фикрлашиб олдилар ва ҳозирги вақтда Германия Федератив Республикасининг ҳукмрон доиралари ўтказаятган сиёсат ҳалқаро кескинликни йўқотишга ёрдам берадиди, балки, аксинча, бу кескинлигини кучайтиради, деган ҳулосага келдилар.

Чехословакия Республикаси социалистик лагерининг энг ғарб тарафида жойланганлиги ва Ғарбий Германия билан бевоқифа чегаралар эканлигини ҳисобга олиб, Совет Иттифоқи герман милитаризм тикланаётганлиги сабабли чехословак ҳалқининг ҳавотир бўлаётганлигига тўла равишда қўшмади. Империалистик Европада агрессия ҳарбий кучларни барпо қилишни жадаллаштиришга, тарихда неча мартабала тақдорлангандек, герман милитаризмининг шу агрессия ҳарбий кучга асосий зарбдор куч қилиб олишга иштирокда. Яқин пайтларгача Ғарб давлатлари жамоатчиликнинг ғазабини Германия томонидан бўлиши мумкин бўлган агрессияга қарши ҳар хил «гарантиялар» язда қилиб тинчтиришга уриниб келган бўлсалар ҳам, аммо эндиликда бу гарантиялар тўғрисида тағирини ўқда турсин, ҳатто Ғарбий Германиядаги реваншчилик ҳаракатларини эфр бериб қувватламоқдалар.

Совет Иттифоқи ва Чехословакия Республикаси Хукуматлари шундай айтидиларки, АҚШ, Англия ва Франциянинг ҳукмрон доиралари тарихнинг аччиқ тақрибисини тақдорламоқдалар, бунинг натижасида, Германия Федератив Республикасида герман милитаризм тикланаётганлиги сабабли, ҳозирги вақтда Европада вужудга келган вазият иккинчи жаҳон урушига қадар бўлган вазиятни кўп жиҳатдан асатиб турибди. Маълумки, ўша вақтда Ғарб давлатларининг ҳукмрон доиралари гитлерчилик Германиясини Совет Иттифоқига гиж-гиклаб империалистик Германияга ўзининг ҳарбий потенциалини тез тиклаб олишга ёрдам берган эдилар, бу аса герман империализмининг ҳарбий агрессия қилиб иккинчи жаҳон урушини бошлаб юборишига олиб келган эди.

АҚШ ва бошқа Ғарб давлатларининг ҳукмрон доиралари Совет Иттифоқи тақдир қилмоқда деган йўқ ваҳима билан жамоатчиликни қўтириб, социализмга ва коммунизмга қарши курашнинг пардаси билан ниқобланиб, Ғарбий Германиянинг қайта ҳарбийлашувига йўл қўйдилар, унинг ҳарбий потенциалини қайтадан тикламоқдалар, Ғарбий Германия армиясини яъни қирғин қуроли билан қуроллантирмоқдалар, ваҳоланки яқингача улар шундай планлар борлигини инкор қилиб келган эдилар. Ўш ҳатто шу даражага бориб етдики, Европадаги Шимол-атлантик қуруқликдаги қўшинларга қўмондонлик қилиш собиқ гитлерчи генералларга ва офицерларга топширилганда. Шу билан бир вақтда «Евроатом» ва «Яхлит бозор» барпо қилиш планлари ошқора илгари сурилмоқда, бу аса Ғарбий Европа мамлакатларини Германия монополияларининг иқтисодий гегамонлигига бўйсундириб, Ғарбий Европа мамлакатларини Европада янги уруш таёйирлашнинг иттило қуролига айлантириш мақсадига шу мамлакатларни Ғарбий Германия милитаризм ва реваншизми олдига қуролсизлантириб қўйишга олиб келади.

Гитлерчи босқинчиларга қарши урушининг энг оғир юқини кўтарган мамлакат бўлган Совет Иттифоқи ҳам, нацистларнинг жаҳонга ҳукмрон бўлиш йўлидаги иштилоларининг биринчи қўбуруларидан бўлган Чехословакия ҳам Европадаги воқияларнинг бундай ривожланиб бораётганлигига илдмай қараб туролмайдилар. Шу сабабли улар мажбур реваншчилик планларига қарши самарали муҳофаа ташкил қилишга қолмасдан, шу билан бирга Европадаги бошқа давлатларнинг ҳам, айниқса Ғарбий Германия қўшинлари бўлган давлатларнинг ўз чегараларида янгида пайдо бўлаётган тақдирларга бепарво бўлиб қолмасликлари учун сиёсий соҳада ҳар томонлама куч ва рағбатни ривожлантириш ҳам ўзларининг бурчлари деб ҳисоблайдилар. Ҳар иккала Тошон шундай айтидиларки, улар Германия милитаризмининг тикланишига йўл қўймаслик учун бутун куч ва рағбатларини сарф қилдилар.

Шу муносабат билан Совет Иттифоқи ва Чехословакия Республикаси Хукуматлари Германия Демократик Республикасининг герман милитаризмининг қайтадан тикланишига қарши қаратилган ва бирлашган демократик ҳамда тинчликсевар Германия вужудга келтиришга қаратилган ишларини тамоманча маъмулағавиларини билдирини зарур деб ҳисоблайдилар. Герман ҳалқи олдига турган яна шу умумийлай вазифани ҳал этиш ҳозирги вақтда мавжуд бўлган икки герман давлатини — Германия Демократик Республикаси билан Германия Федератив Республикасини бир-бирлари билан яқинлаштириш учун бутун кучларини сарф қилишни талаб этади.

Совет Иттифоқи ва Чехословакия Республикаси Хукуматлари Европада коллектив ҳаёқсизликнинг самарали системасини вужудга келтириш Европада ва бутун дунёда тинчликнинг энг мустаҳкам гарантисидир, деб ҳисоблайдилар. Ҳар иккала Тошон шунга аминдиларки, коллектив ҳаёқсизликнинг умум Европада системаси Европада ва бутун дунёда мустаҳкам тинчликни ўрнатиш учун, ҳалқаро кескинлигини камайтириш ва янги уруш ҳавфини йўқотиш учун зарур бўлган ҳамма шарт-шароитни вужудга келтирган бўлур эди. Бундай система Европада ҳар қандай агрессияга йўл қўймаган бўлур эди, Европаниннг нақти-вақти билан вайронгарчилик урушларига дучор қилинмиши ва Европа ҳалқларининг сош-савоҳсиз қурбонлар беришига хотима берган бўлур эди. Умум Европада ҳаёқсизлик системаси Германия масаласини ҳам тинчликсеварлик ва демократик асосда ҳал этишга ёрдам берган бўлур эдики, Совет Иттифоқи ва Чехословакия Республикасининг ҳалқлари бундан астойдил манфаатдордилар.

Ғарб давлатлари Совет Иттифоқининг ҳарбий гуруҳларини гугатиш тўғрисидаги тақлифни сурбатларча рад атайётганликлари ва ҳозирги вақтда агрессия Шимол-ий Атлантик блоқини гугатиш истамаётганликлари эътиборга олиб, Совет ва Чехословакия Хукуматлари Варшава Шартномаси ташкилотини

мустаҳкамлашга қатъий қарор берганликларини билдирдилар. Ҳар иккала Тошоннинг фикрича, Европада рўй берган ҳозирги вазиятда Варшава Шартномаси Европа ҳалқларининг ҳаёқсизлигини ва бутун дунёда тинчликни таъминлайдиган мустаҳкам гарантисидир. Социалистик давлатлар иккинчи жаҳон уруши арафасида бўлган воқияларнинг тақдорланмишига йўл қўя олмайдилар. Ана шу даврда герман милитаристлари АҚШ, Англия ва Франциядаги ҳукмрон доираларнинг йўл қўйиши ва гиж-гижлашдан фойдаланиб, Европадаги давлатларнинг мустақиллигини бирин-кетин тутатган эдилар ва жаҳон уруши оловини ёққан эдилар. Ҳар иккала Тошон Варшава Шартномасини ҳар қандай қутилмаган ва тасодифий ҳолларга қарши ҳаёқсизлик ва муҳофаа қобилиятининг самарали қуролига айлантиришга қатъий қарор бергандилар. Бу—Совет Иттифоқи ва Чехословакия Республикаси Хукуматларининг ҳам, ҳалқларининг ҳам қатъий фикридир.

IV.

Музокаралар давомида Совет—Чехословакия муносабатларининг ҳар иккала мамлакат давлат манфаатларини, Совет Иттифоқи ва Чехословакия Республикаси ҳалқларининг СССР ва ЧСР ўртасидаги ўзаро фойдали сиёсий ва иқтисодий муносабатларини ҳамда маданий алоқаларини ҳуқуқий тенглик, территориял бутунлиқ, давлат мустақиллиги ва суверенитетини ҳурмат қилиш, бир-бирларининг ички ишларига аралашмасликдан иборат ленинча принциплар асосида ривожлантириш ва янада кўпроқ тақомиллаштириш йўлидаги қатъий иштилоларидан келиб чиқадиган энг муҳим масалаларнинг ҳаммаси ҳар томонлама муҳофаа қилиниш ва қараб чиқилди. Ана шу принциплар дўстлик, ўзаро ёрдамлашнинг ҳамда урушдан кейинги ҳамкорлик тўғрисида СССР ва ЧСР ўртасида 1943 йил 12 декабрда тузилган Шартномада баён қилинган эди.

Ҳар иккала Тошон мамнуният билан қайд қилидики, қардош ҳалқларнинг улуғ дўстлиги Совет Социалистик Республикалари Иттифоқи билан Чехословакия Республикаси ўртасидаги муносабатларнинг мустаҳкам негизи бўлиб келди, ҳозирда ҳам шундай ва бундан кейин ҳам шундай бўлиб қолади. Ана шу улуғ дўстлик тарихий традиция билан ва фашист босқинчиларга қарши шиддатли жангларда Совет Иттифоқи ҳамда Чехословакиянинг энг яқин фарзандларининг тўқилган қони билан мустаҳкамланган муқаддас дўстлиқдир. Совет—Чехословакия дўстлигининг мустаҳкамлиги ҳар иккала мамлакат ҳалқлари манфаатларининг бирлигига, социализм ва коммунизм қуриш йўлидаги, бутун дунёда тинчлик йўлидаги кураш идеялари ва мақсадларининг бирлигига, бир-бирларини самимий ҳурмат қилиш ва ўзаро ишончга таянишда. Совет Иттифоқи ва Чехословакия Хукуматлари совет ва чехословак ҳалқлари ўртасидаги дўстлигини авайлаб сақлайдилар ва мустаҳкамлайдилар.

Музокаралар вақтида Совет Иттифоқи билан Чехословакия ўртасидаги иқтисодий ҳамкорлик масалалари ҳар томонлама муҳофаа қилиниш. Тошонлар мамнуният билан шундай қайд қилдиларки, ҳар иккала мамлакат ўртасидаги иқтисодий муносабатлар тенг ҳуқуқлик, қардошларча ўзаро ёрдам ва ўзаро манфаатдорлик асосида ривожланиб бормоқда. Ҳар иккала Тошон Совет Иттифоқи билан Чехословакия Республикаси ўртасидаги мустаҳкам иқтисодий ҳамкорлигини бундан бўён ҳам бутун қоралар билан ривожлантиришга қарор берди.

СССР халқ хўжалигини ривожлантириш давлат планининг 1956 йилда бажарилиш якунлари тўғрисида

СССР Министрлар Совети ҳузуридаги Марказий Статистика бошқармасининг ахбороти

1956 йилда — олтинчи беш йилликнинг биринчи йилида — саноатнинг, қишлоқ хўжалиги ва транспортнинг ривожланиши, капитал қурилишнинг ўсиши, ички ва ташқи савдонинг кенгайиши, ишчилар ва хизматчилар сонининг ўзгариши ҳамда халқ моддий фаровонлигининг ва маданий савиясининг ўсиши қуйидаги рақамлардан кўриниб турибди:

I.

Саноатда ишлаб чиқариш планининг бажарилиши

Янги маҳсулот ишлаб чиқаришнинг йиллик плани умуман саноат бўйича ошириб бажарилди. Айрим министриқлар саноат янги маҳсулот ишлаб чиқариш йиллик планини қуйидаги равишда бажардилар:

1956 йилда йиллик планининг бажарилиш проценти	
СССР Қора металлургия министрилиги	99,6
СССР Рангли металлургия министрилиги	103
СССР Кўмир саноати министрилиги	99,8
СССР Нефть саноати министрилиги	102
Химия саноати министрилиги	102
Электростанциялар министрилиги	101
Электротехника саноати министрилиги	104
Радиотехника саноати министрилиги	102
Оғир машинасозлик министрилиги	103
Станоксозлик ва инструментал саноати министрилиги	100,5
Транспорт машинасозлиги министрилиги	104
Автомобиль саноати министрилиги	103
Трактор ва қишлоқ хўжалик машинасозлиги министрилиги	102
Асбобсозлик ва автоматизация воситалари министрилиги	103
Машинасозлик министрилиги	101
Қурилиш ва йўл машинасозлиги министрилиги	104
СССР Бинокорлик материаллари саноати министрилиги	98
СССР Қоғоз ва ёғочсозлик саноати министрилиги	101
СССР Ёнгил саноат министрилиги	102
СССР Озиқ-овқат товарлари саноати министрилиги	103
СССР Гўшт ва сут маҳсулотлари саноати министрилиги	105
Ўқув машинасозлиги саноат корхоналари	105
СССР Маданият министрилигининг саноат корхоналари	106
СССР Соғлиқни сақлаш министрилигининг медицина саноати корхоналари	104
Республика министриқлари ва бошқармаларининг саноат корхоналари	102

Мамакатизмдаги миллион-миллион меҳнаткашларнинг ижодий фаоллиги юксатганини асосда 1956 йилда саноатни ва аввало оғир индустрияни ривожлантиришда янги муваффақиятларга эришилди.

СССР саноатининг янги маҳсулоти 1956 йилда 1955 йилдагига нисбатан қарийб 11 процент кўпайди. Дастлабки маълумотларга қараганда, ишлаб чиқариш воситалари ишлаб чиқариш («А» группаси) 11,4 процент ва истеъмол буюмлари ишлаб чиқариш («Б» группаси) 9,4 процент кўпайди.

Оғир саноат соҳасида нефть, газ, коксладанган кўмир, сланецлар чиқариш, пўлат труба, кокс, бензин, дизел ёқилғиси, ёқилғи мазут ишлаб чиқариш, электр қуввати ҳосил қилиш, алюминий, никель, қалай, вольфрам ва молибден концентратлари, синтетик аммиак, кальцийлаштирилган ва каустик сода, азот ва олтин гулурт кислоталари, азот ва фосфатли ўғитлар, бўёқлар, гидротурбиналар, дизеллар, газогенератор двигателлари, генераторлар, электроваккуум асбоблар, юк автомобиллари, шарикли ва роликли подшипниклар, магистрал тепловозлар, юк ва пассажир ташийдиган магистрал вагонлар, трактор селкалари ва култиваторлари, трактор қосилкалари, мол озуқаси тайёрлаб берадиган агрегатлар, дон комбайнлари учун приборчиқлар, лафетлар, хедерлар, трактор скреперлари, стандарт ўйлар, асбест, слюда ва маҳсулотнинг бошқа турларини ишлаб чиқариш йиллик планлари ошириб бажарилди.

Кенг истеъмол моллари: жун газламалар, пойфазал, пайпоқлар, устиги трикотаж, тикланган буюмлар, соатлар, мотоцикллар, рўзгор ҳолодильниклари, мол ёғи, пишлов ва бошқа сут маҳсулотлари, ўсимлик мойи, маргарин, қонбасалар, кондитер маҳсулоти ва макаронлар, чой, узум виноси, шампан виноси, папирослар, соғун, қоғоз ва бошқа моллар йиллик пландан ошмишча қилиб чиқарилди.

Геология-қидириш ишларини янада ривожлантириш натижасида 1956 йилда саноат учун керакли минерал хомашё ресурслари анча кўпайтирилди. Қора, рангли, молиб ва қимматбаҳо металллар, кон-химия хомашёси, бинокорлик материаллари, нефть, табиий газ ва бошқа энергетика ресурслари чиқадиган янги жойлар топилиши ҳамда илгари маълум бўлган ва ҳозир ишлатилиб турган конларнинг перспективалари кенгайтирилди.

Ўмуман саноатда йиллик план ошириб бажарилганлиги билан бир қаторда, айрим тармоқларни ривожлантиришда янги камчиликлар содир бўлди. Ёғим чиқариш, металл, цемент ишлаб чиқариш, қурилишбў ёғочларни таший олиш 1956 йилдагига нисбатан кўпайгани ҳолда, 1956 йилда шу маҳсулотлар бўйича берилган планларнинг бажарилишида кейинда қилин содир бўлди, бу оё халқ хўжалигининг айрим тармоқлари ишда бирмунча қийинчиликлар туғдириди.

1956 йилда баъзи министриқлар янги маҳсулот планини ҳам, шунингдек маҳсулотнинг асосий турларини ҳам бажармадилар. СССР Кўмир саноати министрилиги қорамти кўмир қазиб чиқариш планини ошириб бажаргани ҳолда, тош кўмир қазиб чиқариш планини бажармади, СССР Қора металлургия министрилиги қора металллар ишлаб чиқариш планини бажармади; СССР Бинокорлик материаллари саноати министрилиги цемент, дераза ойнаси, гинт, шифер, йилма темир-бетон конструкциялари ва деталлар ишлаб чиқариш планини бажармади.

Янги маҳсулот чиқариш планини бажарган бир қанча министриқлар саноат маҳсулотининг айрим турларини ишлаб чиқариш планини бажармадилар. Оғир машинасозлик министрилиги прокат ускуналари, нефть аппаратлари ишлаб чиқариш планини бажармади; Станоксозлик ва инструментал саноати министрилиги металл қирқадиган станоклар ва темирчилик-пресслаш машиналарининг айрим турларини ишлаб чиқариш планини бажармади; Трактор ва қишлоқ хўжалик машинасозлиги министрилиги тракторлар, галла комбайнлари, маккажўхори ва силосбон экинларни йиғиштириб берадиган комбайнлар ишлаб чиқариш планини бажармади, Электротехника саноати министрилиги электр двигателлар ишлаб чиқариш планини бажармади; Қурилиш ва йўл машинасозлиги министрилиги экскаваторлар ишлаб чиқариш планини бажармади; СССР Ўрмон саноати министрилиги ёғочларни таший олиш планини бажармади; СССР Ёнгил саноат министрилиги зигир толасидан ва пилкдан газламалар ишлаб чиқариш планини бажармади; СССР Озиқ-овқат товарлари саноати министрилиги қанд-шакар ишлаб чиқариш планини бажармади; СССР Гўшт ва сут маҳсулотлари саноати министрилиги гўшт етиштириш планини бажармади; СССР Балиқ саноати министрилиги балиқ овлаш планини бажармади.

Қўғина саноат корхоналари бир меёрада ишламаслиқни давом эттирдилар, бунинг натижасида материал-техника билан таъминлашда, шунингдек ишлаб чиқаришни планлаштириш ва ташкил этишда камчиликлар туғилди.

Ўтган ўй йил давомида 15 мингта янги саноат корхонаси Иттифок қарамогидан олиниб, иттифоқчи республикалар қарамогига топширилди. Бунинг натижасида иттифоқчи республикаларнинг Министрлар Советларига қарашли саноат янги маҳсулотининг саноат маҳсулотининг умий ҳажмидаги салмоғи кўпайиб, 1953 йилда 31 процентдан 1956 йилда 55 процентга етди.

Иттифоқчи республикалар Министрлар Советларига қарашли саноатда янги маҳсулот ишлаб чиқариш плани 1956 йилда умуман 102 процент бажарилди.

II.

Саноат маҳсулоти ишлаб чиқаришнинг ўсиши

1956 йилда саноат маҳсулотининг асосий турларини ишлаб чиқаришнинг қуйидаги маълумотлардан кўриниб турибди:

1956 йилда ишлаб чиқарилган	1955 йилда нисбатан 1956 йилдаги проценти
Ўғит — миллион тонна ҳисобида	35,8
Пўлат — миллион тонна ҳисобида	48,6
Прокат — миллион тонна ҳисобида	37,8
Пўлат труба — миллион тонна ҳисобида	3,8
Темир руда — миллион тонна ҳисобида	78
Кўмир — миллион тонна ҳисобида	429
Шу жумладан коксладанган кўмир	83
Кўмир брикетлари — миллион тонна ҳисобида	3,1
Сланецлар — миллион тонна ҳисобида	11,6

Нефть — миллион тонна ҳисобида	83,8	118
Газ — миллион кубометр ҳисобида	13,7	132
Электр қуввати — миллион киловатт-соат ҳисобида	192	113
Шу жумладан, гидроеклектр қуввати	29	125
Минерал ўғитлар — миллион тонна ҳисобида	10,9	113
Кальцийлаштирилган сода — минг тонна ҳисобида	1545	108
Олтин гулурт кислотаси — минг тонна ҳисобида	4323	114
Бўёқлар — минг тонна ҳисобида	77	105
Автомобиль покривкалари — миллион дона	11,3	111
Металлургия ускуналари — минг тонна ҳисобида	177	103
Химия ускуналари — минг тонна ҳисобида	109	98
Нефть аппаратлари — минг тонна ҳисобида	49,3	101
Пигурув машиналари — дона	1664	82
Пар ва газ турбиналари — минг киловатт ҳисобида	4226	104
Гидравлик турбиналар — минг киловатт ҳисобида	1581	106
Пар, газ ва гидравлик турбиналарига керакли генераторлар — минг киловатт ҳисобида	5184	115
Лирик электр машиналари — дона	4229	120
Электр двигателлар — минг дона	1714	111
Электроваккуум асбоблар — миллион дона	89,6	117
Металл қирқадиган станоклар — минг дона	121,3	104
Шу жумладан, махсус, ихтисослаштирилган ва агрегат станоклар	21,8	130
Темирчилик-пресслаш машиналари — Станоксозлик ва инструментал саноати министрилиги — минг дона	6,9	127
Автомобиллар — минг дона	465	104
Шу жумладан:		
Юк автомобиллари	358	109
Ёнгил автомобиллар	98	91
Автобуслар	9	108
Шарикли ва роликли подшипниклар — миллион дона	263	120
Тракторлар — минг дона	184	112
Шу жумладан, чопоқ тракторлари	89	119
Трактор плуглари — минг дона	124	120
Шу жумладан, осма плуглар	55	146
Трактор селкалари — минг дона	199	162
Трактор култиваторлари — минг дона	148	132
Шу жумладан, осма култиваторлар	98	148
Трактор қосилкалари — минг дона	27,2	120
Шу жумладан, осма қосилкалар	18,6	128
Дон комбайнлари — минг дона	82	170
Дон комбайнлари учун приборчиқлар — минг дона	198	207
Лағзали комбайнлари — минг дона	8,0	113
Маккажўхори ва силосбон экинлари ўриб-йиғиб берадиган комбайнлар — минг дона	45,3	408
Дон тозалайдиган машиналар — минг дона	10	99,3
Магистрал электровозлар — дона	216	111
Магистрал тепловозлар — дона	161	120
Магистрал юк вагонлари — минг дона	40	117
Пассажир ташийдиган магистрал вагонлар — дона	1799	102
Тролейбуслар — дона	380	106
Экскаваторлар — минг дона	6,8	130
Автогрейдерлар — дона	1646	162
Қурилишбў ёғоч (табиий олинган) — миллион кубометр ҳисобида	204	104
Цемент — миллион тонна ҳисобида	24,9	111
Шифер — шартли миллион тахта ҳисобида	1813	122
Дераза ойнаси — миллион квадрат метр ҳисобида	112	112
Томаг епиладиган юмшоқ материаллар — миллион квадрат метр ҳисобида	532	106
Гинт — миллион дона	21	104
Йилма темир-бетон конструкциялар ва деталлар — миллион кубометр ҳисобида	9	165
Ип газламалар — миллион метр ҳисобида	5,5	92
Жун газламалар — миллион метр ҳисобида	268	106
Зигир толасидан тўқилган газламалар — миллион метр ҳисобида	383	125
Шойи газламалар — миллион метр ҳисобида	754	143
Сунъий тола — минг тонна ҳисобида	129	117
Тикланган буюмлар — миллион сўм ҳисобида	56,5	110
Пайпоқлар — миллион жуфт ҳисобида	804	104
Йчки ва устиги трикотаж — миллион дона	432	100
Оёқ кийими — миллион жуфт ҳисобида	314	105
Ҳамама турдаги соатлар — миллион дона ҳисобида	22,6	115
Фотоаппаратлар — миллион дона ҳисобида	1,2	117
Радиоприемниклар ва телевизорлар — миллион дона ҳисобида	4,3	106
Рўзгор ҳолодильниклари — минг дона	224	148
Кир ювадиган рўзгор машиналари — минг дона	195	225
Рўзгор чанг тортиқчилари (пилесолар) — минг дона	179	137
Рўзгор тикув машиналари — миллион дона	1,9	119
Мотоцикллар — минг дона	297	122
Велосипедлар — миллион дона	3,1	108
Пилано ва роиллар — минг дона	43,7	130
Қоғоз — минг тонна ҳисобида	1993	107
Мебель — миллион сўм ҳисобида	7,2	105
Гўшт (СССР Гўшт ва сут маҳсулоти саноати министрилиги) — минг тонна ҳисобида	2368	106
Қонбасалар (СССР Гўшт ва сут маҳсулоти саноати министрилиги) — минг тонна ҳисобида	764	107
Балиқ — СССР Балиқ саноати министрилиги — минг тонна ҳисобида	2788	104
Мол ёғи, пишлов ва бошқа сут маҳсулотларини сутга айлантириш ҳисоблаганда (бу ҳисоба қолхозларда ва аҳолининг ўзи етиштирган хонаки сут маҳсулотлари қирмайди) — миллион тонна ҳисобида	17,3	128
Қанд-шакар — минг тонна ҳисобида	4354	127
Кондитер буюмлари — миллион тонна ҳисобида	1,6	114
Ўсимлик мойи (қолхозларда ишлаб чиқаришдан ўсимлик мойидан ташқари) — миллион тонна ҳисобида	1,5	131
Маргарин — минг тонна ҳисобида	436	109
Қорғиналар — шартли миллион банка ҳисобида	3,6	112
Ўзум виноси — СССР Озиқ-овқат товарлари саноати министрилиги — миллион декалитр ҳисобида	37	111
Шампан виноси — миллион бутилка ҳисобида	27	111
Чой — минг тонна ҳисобида	51	120
Совун — миллион тонна ҳисобида	1,3	118
Папирослар — миллион дона	203	103

1956 йилда рангли металллар ишлаб чиқариш 1955 йилдагига нисбатан кўпайди, шу жумладан, алюминий ишлаб чиқариш — 8 процент, қўғошнинг ишлаб чиқариш — 4 процент, рух ишлаб чиқариш — 17 процент, никель ишлаб чиқариш — 7 процент, магний ва магнийли қотишмалар ишлаб чиқариш — 18 процент кўпайди.

Ип газлама саноати ип газламаларни ўтган йилда 8 процент кам чиқарди, чунки 1955 йилда пахтанинг ҳосили камайиб кетди. Жун, зигир толасидан тўқилган ва айланиш шойи газламалар ишлаб чиқариш кўпайди.

Ёнгил саноат ва тўқимачилик саноати корхоналарида аҳоли кўп талаб қилаётган маҳсулотларнинг асортименти кенгайтирилди. Зигир толасидан тўқилган сербрак жамкар газламалар, соф жузидан тўқилган қосимбон камволь газламалар, илдан тўқилган мерсеризация қилинган пайпоқлар, рангли оёқ кийимлари ва бошқа буюмлар ишлаб чиқариш анча кўпайтирилди.

Ёнгил саноатнинг баъзи корхоналари кенг истеъмол молларининг асортименти яхшилан билан бир қаторда қарбозилини қўғимсиз бўлганлиги сабабли аҳолининг талабини қондирийдиган молларни ҳам ишлаб чиқардилар.

Ишлаб чиқариш технологияси ва мавжуд ишлаб чиқариш қувватларидан фойдаланиш янада яхшиланганлиги 1956 йилда саноат маҳсулоти ишлаб чиқаришнинг кўпайтирилиши мўҳим шарт бўлди. СССР Қора металлургия министрилиги заводларида 1956 йилда домна печларининг фойдали ҳажмидан фойдаланиш 1955 йилда-

гига нисбатан 3 процент яхшиланди, мартен печларининг ҳар бир квадрат метр тубидан олинган пўлат ҳам 3 процент кўпайди. Шу билан бирликти Министрилик заводларида қора металллар ишлаб чиқаришнинг кўпайтириш учун мавжуд ресурслардан етарлиқ даражада фойдаланилмаётди. Домна ва мартен печларидан фойдаланиш соҳасида 1956 йил учун белгиланган топшириқни Министрилик умуман бажармади.

СССР Нефть саноати министрилиги корхоналарида қайта ишланаётган хом нефтьдан чиқарилаётган тиниқ нефть маҳсулотларининг проценти ошди; фойдаланиш ва текшириш учун пармалаш тезлиги кўпайди. Бироқ, шу кўрсаткичлар бўйича 1956 йил учун белгиланган топшириқлар тўла бажарилмади.

СССР Бинокорлик материаллари саноати министрилигининг кўғина цемент заводалари ускуналарнинг унумдорлигини ошириш юзасидан белгиланган планлари бажармадилар.

СССР Ўрмон саноати министрилиги ўғит кўп миқдорда берилган машиналар ва механизмлардан қониқарсиз фойдаланмоқда.

СССР Балиқ саноати министрилигининг балиқ овлаш кемаларидан фойдаланишида анча камчиликлар бор.

Етказиб беришчи министриқлар ва аввало СССР Қора металлургия министрилиги, СССР Ўрмон саноати министрилиги, СССР Кўмир саноати министрилиги, СССР Бинокорлик материаллари саноати министрилиги, Трактор ва қишлоқ хўжалик машинасозлиги министрилиги таъминлаш соҳасида белгиланган планларни ва қўғимча топшириқларни бажармадилар ҳамда истеъмолчиларни металл, кўмир, қурилишбў ёғоч, тахта, цемент, тракторлар, комбайнлар ва маҳсулотнинг бошқа турларини анча кам етказиб бердилар, бу аса ишлаб чиқариш ва қурилишнинг боришига ёмон таъсир қилди.

1956 йилда қишлоқ хўжалик хомашёсининг айрим турларини тайёрлаш ва халиқ қилиш нархлари оширилганлигини ҳисоба олган ҳолда, 1956 йилда саноат маҳсулотининг таънаҳи 1955 йилдаги йиллик ўртача таънаҳига нисбатан, дастлабки маълумотларга қараганда, 3,4 процент камайди, ваҳоланки 1956 йилда таънаҳини камайтириш плани 3,9 процент миқдорда белгиланган эди.

СССР Ўрмон саноати министрилиги, СССР Кўмир саноати министрилиги, СССР Қора металлургия министрилиги, СССР Бинокорлик материаллари саноати министрилиги, СССР Қоғоз ва ёғочсозлик саноати министрилиги, трактор ва қишлоқ хўжалик машинасозлиги министрилиги, СССР Балиқ саноати министрилиги таънаҳини камайтириш планини 1956 йилда анча кам бажардилар.

Ишлаб чиқаришнинг ихтисослаштириш ва кооперативлаштиришдаги, ташкил этишдаги камчиликлар ҳамда янги техника секин жорий қилинаётганлиги сабабли бир қанча корхоналарда кўғина маҳсулот турларининг таънаҳи бошқа корхоналарда ишлаб чиқарилаётган шу маҳсулот турларининг таънаҳига нисбатан ҳали ҳам баланд даражада қолиб келмоқда.

Брак натижасида бўлаётган ноубударчиликлар ва унумена харажатлар саноатда аввалги йиллардагига нисбатан бир мунча камайди, лекин ҳали ҳам анча юқори даражада қолиб келмоқда ва 1956 йилда қарийб 5 миллион сўми ташкил қилди.

III.

Янги техниканинг жорий қилиниши

1956 йилда халқ хўжалигининг ҳамма тармоқларида электрлаштириш, комплекс механизациялаш ва автоматлаштириш янада ривожлантириш, иш унуми юксак бўлган энг янги ускуналари ва илгор технологияни жорий қилиш асосида ишлаб чиқариш техника даражасини ошириш соҳасида ҳамда эскириб қолган ускуналарни оломштириш ва модернизация қилиш соҳасида бир қанча тадбирлар амалга оширилди.

Машинасозлик корхоналари, илмий-текшириш институтлари ва проектант-конструкторлик ташкилотлари машиналар, станоклар ва ускуналарнинг бир миқдан кўпроқ энг мўҳим янги типларини ишлаб чиқдилар ва тайёрлаб бердилар; 1500 га яқин автомат, поток ва конвейер линияларини жорий қилдилар, металл ишлашнинг, пилмовка қилишнинг ва аниқ қилиб қўйишнинг прогрессив ва тежамли методларини ўзлаштириш давом эттирилди; ускуналарни модернизация қилиш ишларини ўтказдилар, Бироқ, кўғина корхоналар, илмий текшириш институтлари ва проектант-конструкторлик ташкилотлари машиналарнинг, автомат линияларининг, установка-лар ва бошқа мўҳим буюмларнинг янги типларини ишлаб чиқиш, ўзлаштириш ва ишлаб чиқариш соҳасида белгиланган топшириқларини тўла бажармадилар.

Ўтган йил саноат 250 дан кўпроқ янги турдаги машиналар, ускуналар, асбоблар ва материалларни кўлаб ишлаб чиқаришнинг ўзлаштириш. Шу билан бирликти, бир қанча министриқлар маҳсулотларининг янги турларини ишлаб чиқариш юзасидан белгиланган топшириқларни қониқарсиз бажардилар. Станоксозлик ва инструментал саноати министрилиги, Трактор ва қишлоқ хўжалик машинасозлик министрилиги, Асбобсозлик ва автоматлаштириш воситалари министрилиги планини айниқса қониқарсиз бажардилар.

Қора металлургияда мартен ва электр пўлат эритиш печларида пўлат эритиш вақтида ҳамда домна ферро қотишмалари эритиш вақтида қисқоролди жорий қилиш соҳасидаги ишлар давом эттирилди. Қисқоролди ишлатилган ҳолда концентратларда пўлат эритиш саноат миқёсида ташкил этилди. Ўтта тагин ҳам кўпроқ чиллаш берадиган материалларни қўланиш, пўлатни узулусиз қўйиб туриш процессини ўзлаштириш ҳамда пўлат қуйишда вакуумдан фойдаланиш, шунингдек домна, пўлат эритиш, прокат, трубопрокат, кокс-химия ва ўтта чиллаш берадиган материаллар ишлаб чиқарувчи корхоналарда ҳамда кон-руда саноатда ишлаб чиқариш процессларини автоматлаштириш соҳасидаги ишлар ана давом эттирилди. Шу билан бирликти СССР Қора металлургия министрилиги қисқоролди станцияларини ишта тушириш, прокат станцияларини автоматлаштириш ҳамда кон қазин ишларида темир ва марганец рудаларини ва тоғ жинсларини йиғиб олишчи механизациялаш юзасидан белгиланган топшириқларнинг бажарилишини таъминлашди.

Рангли металлургия саноатида ярим проволниклар, электроваккуум техникаси ва иссиқка чидайилган қотишмалар учун керакли юксак даражада со

СССР халқ хўжалигини ривожлантириш давлат планининг 1956 йилда бажарилиш якунлари тўғрисида

СССР Министрлар Совети ҳузуридаги Марказий Статистика бошқармасининг ахбороти

(БОШИ ИККИНЧИ БЕТДА)

Енгил саноат корхоналарида иш унуми юксак бўлган ҳалқали йиғириш машиналарини, гоёт тез ишлайдиган чийран машиналарини жорий қилиш, бўша-пардозлаш ишлаб чиқаришида янги конструкция агрегатларини жорий қилиш ишлари давом эттирилди. Гўшт ва сўт саноати корхоналарида мол ва паррандани сўйиш ҳамда уларнинг гўштаридан турли маҳсулотлар тайёрлаш бўйича конвейер линияларининг ҳамма маска ёғ ишлаб чиқармоқ учун механизациялаштирилган поток линияларининг сони кўпайтирилди. Бироқ, енгил саноатда ва озиқ-овқат саноатида иш унуми юксак даражада бўлган янги ускуналарни қўлланиш юзасидан берилган бир қанча топшириқлар тўла бажарилмади қолди.

1956 йилда ихтирочилар ва рационализаторларнинг ижодий ташаббускорлиги ва активлигини янада ўстириш давом этди. Қурилишда, саноатда ва транспортда ўтган йил ихтирочилар ва рационализаторларнинг сони бир миллион кишидан ошиб кетди, улардан тушган тақлифлар 2 миллиондан кўпроқ бўлди. Бир миллион 200 мингтадан кўпроқ ихтиро, техникани такомиллаштиридан тақлифлар ва рационализаторлик тақлифлари халқ хўжалигида жорий қилинди.

IV.

Қишлоқ хўжалиги

Кейинги уч йил мобайнида мамлакатда қишлоқ хўжалигини юксалтириш соҳасида катта тадбирлар амалга оширилди. Қўриқ ва бўз ерларни ўзлаштириш тўғрисида, қолхозларни ва МТСларни раҳбар кадрлар ва мутахассислар билан мустақамлаш тўғрисида, қишлоқ хўжалигини планлаштиришнинг янги тартибни тўғрисида, қишлоқ хўжалик маҳсулотларининг тайёрлаш ва харид қилиш нархларини ошириш тўғрисида, қолхозчиларга ҳар ойда аванс бериб туриш тўғрисида ва шу қабилар ҳақида Партия ва Ҳукумат томонидан қабул қилинган қарорлар катта аҳамиятга эга бўлди. Қолхозлар, машина-трактор станциялари ва совхозлар қишлоқ хўжалигини кескин равишда юксалтириш соҳасида Партия ва Ҳукумат томонидан қабул қилинган тадбирларни амалга ошириш натижасида қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришнинг ривожлантиришда зўр муваффақиятларга эришилди.

1956 йилда йиғиб-териб олинган қишлоқ хўжалик экинлари экилган майдон қарийб 195 миллион гектарга етди ва 1955 йилдаги нисбатан 8,9 миллион гектар кўпайди, 1953 йилдаги нисбатан эса қарийб 38 миллион гектар кўпайди.

Кейинги уч йил мобайнида дон экинлари экилаётган майдон қарийб 22 миллион гектар кўпайди, шу жумладан бўғдой экилаётган ерлар 14 миллион гектар кўпайди; техника экинлари экилаётган ерлар 1 миллион 676 минг гектар кенгайтирилди, шу жумладан узун тонали эгир экилаётган ерлар 677 минг гектар, қанд лавлаги (задовбон лавлаги) экилаётган ерлар 439 минг гектар, пахта экилаётган ерлар 190 минг гектар кенгайтирилди; картошка, сабзавот ва қовун-тарвуз экилаётган ерлар 1 миллион 315 минг гектар кўпайди. 1956 йилда маккажўхори 23,9 миллион гектар ерга, эки 1953 йилдаги қараганда 7 баравар кўп экилди.

Доннинг ялпи ҳосили (омборга кирган ҳосил) 1956 йилда 1955 йилдаги нисбатан тахминан 20 процент кўпайди ва мамлакатнинг бутун тарихида, шу жумладан энг сарҳодил 1937, 1940 ва 1952 йилларда ҳар йил омборга тўлаб қўйилган ҳосилдан ҳам анча кўп бўлди.

Сибирь, Урал районларидаги ва Қозғистон ССР даги қўриқ ва бўз ерлар муваффақиятли равишда ўзлаштирилаётганлиги қишлоқ хўжалигини юксалтириш учун алоҳида аҳамиятга эга бўлди. Қўриқ ва бўз ерлар ўзлаштирилаётган районларда доннинг ялпи ҳосили кейинги уч йил мобайнида 2,4 баравар кўпайди. Доннинг ялпи ҳосили 1953 йилдаги нисбатан Қозғистон ССРда 4,3 баравар, Урал ва Сибирь районларида эса қарийб 2 баравар кўпайди.

Украина ССРда қиш ноқулай келганлиги ва бунинг оқсидида қуағи бўғдой экинларининг анча қисми ноқулай бўлганлиги сабабли доннинг ялпи ҳосили республикада дон экинларидан энг юқори ҳосил олинган 1955 йилдаги қараганда камроқ бўлди.

СССР Совхозлар министрлигининг совхозларида доннинг ялпи ҳосили 1956 йилда 1953 йилдаги нисбатан 3 баравар кўпайди. СССР Совхозлар министрлигининг совхозларида барча қишлоқ хўжалик экинлари экилган майдон 1956 йилда 30 миллион гектарга етди, шундан 22 миллион гектарга яқин ерга дон экинлари экилди. Кейинги уч йил ичида совхозларда барча қишлоқ хўжалик экинлари экилаётган майдон 2,2 баравар кенгайтирилди, дон экинлари экилаётган майдон эса қарийб 3 баравар кенгайтирилди.

Пахта, кунгабоқар ва бошқа техника экинларининг, шунингдек картошканинг ялпи ҳосили мамлакатда 1955 йилдаги нисбатан кўпайди. Сабазавотлардан ўтган йилдаги қараганда бир мунча ҳам ҳосил олинди.

Кейинги уч йил мобайнида асосий техника экинларининг, картошка ва сабазавотнинг ҳосили кўп етиштирилди: кунгабоқар 1,5 баравар, қанд лавлаги 1,4 баравар, пахта — 14 процент, картошка 32 процент ва сабазавот 21 процент кўп етиштирилди.

Машина-трактор станцияларини қолхозларда дон экинлари ҳосилини 1955 йилдаги 1,7 миллион гектар ўрнига 1956 йилда 18 миллион гектар ерда алоҳида-алоҳида равишда ўриб берди. Бироқ, бир қанча ҳолларда ғалла алоҳида-алоҳида равишда ўриб олинганда кейин уни анча кечиктириб ялчишга йўл қўйилди. Кўп қолхозлар, МТСлар ва совхозлар дон ва бошқа қишлоқ хўжалик экинларининг ҳосилини ўриб-йиғиб олишда ҳали ҳам анча ноубудгарчиликка йўл қўйилган.

Маҳсулот чорва молларнинг ҳамма тури сони кўпайди. Рўйхат маълумотларига қараганда, қолхозлар, совхозлар, қолхозчилар, ишчилар ва хизматчилар қарамовидидаги маҳсулот чорва молларининг умумий сони қўйидаги (миллион бosh ҳисобидан):

	1955 йил 1 октябрда	1956 йил 1 октябрда
Қора мол	67,1	70,4
Шу жумладан сиғирлар	29,2	30,9
Чўчалар	52,2	56,4
Қўйлар	125,0	129,8

Шундай қилиб, 1955 йил 1 октябрдан то 1956 йил 1 октябрга қадар қора молларнинг сони 3,3 миллион бosh кўпайган, шу жумладан сиғирларнинг сони 1,7 миллион бosh кўпайган; чўчаларнинг сони 4,2 миллион бosh ва қўйларнинг сони 4,8 миллион бosh кўпайган.

1955 йил 1 октябрдан то 1956 йил 1 октябрга қадар қолхозлардаги жамоат чорва молларининг сони қўйидаги қўйилган: сиғирлар — 6 процент, чўчалар 12 процент ва қўйлар 2 процент кўпайган. СССР Совхозлар министрлигининг совхозларида чорва молларининг сони шу давр ичида: сиғирлар 8 процент ва чўчалар 23 процент кўпайган; қўйларнинг сони ўзгармаган. Қолхозчиларнинг, шунингдек қишлоқ жойларидаги ишчилар ва хизматчиларнинг ўз ихтиёрларида бўлган сиғирлар, чўчалар ва қўйларнинг сони кўпайган.

Кейинги уч йил мобайнида, 1953 йил 1 октябрдан то 1956 йил 1 октябрга қадар хўжаликларида ҳамма категориялардаги маҳсулот чорва моллари сони кўпайган: қора моллар сони 12 процент, шу жумладан сиғирлар сони 19 процент; чўчаларнинг сони 18 процент ва қўйларнинг сони 13 процент кўпайган.

1956 йилда 1955 йилдаги нисбатан мамлакатда чорвачилик маҳсулотлари — сўт, гўшт, тухум, жуз ва бошқа маҳсулотларни етиштириш кўпайган.

Кейинги уч йил мобайнида сўт етиштириш 35 процент, гўшт — 11 процент, шу жумладан чўча гўшти — 17 процент, тухум етиштириш 21 процент ва жуз етиштириш 11 процент кўпайган.

Қолхозларда сўт етиштириш ўтган хўжалик йилига нисбатан 32 процент, кейинги уч йил ичида эса қарийб 2 баравар кўпайган. Ҳар бир сиғирдан соғиб олинаётган сутнинг миқдори ўрта ҳисоб билан қолхозларда 1955/56 хўжалик йилида бундан илгарики йилдаги нисбатан 27 процент кўпайган. РСФСРнинг қўй областларидаги ва Украина ССРдаги қолхозлар ҳамда Молдавия ССР қолхозлари 1955 — 56 йилда ўрта ҳисоб билан ҳар бир сиғирдан 2 минг килограмдан эиёдроқ сўт соғиб олинган муваффақ бўлдилар. Масалан:

1955-56 йилда қолхозларда ўрта ҳисоб билан ҳар бир сиғирдан соғиб олинган сутнинг миқдори (килограмм ҳисобидан)	1955-56 йилда қолхозларда ўрта ҳисоб билан ҳар бир сиғирдан соғиб олинган сутнинг миқдори (килограмм ҳисобидан)
Москва области	2712
Рязан области	2656
Калининград области	2507
Запорожье области	2431
Херсон области	2426
Днепропетровск области	2421
Николаев области	2415
Воронеж области	2407
Сталино области	2355
Ленинград области	2284
Крым области	2255
Черновиц области	2178
Молдавия ССР	2174
Тамбов области	2134
Черкесск области	2131
Тула области	2130
Одесса области	2125
Винница области	2121
Орёл области	2097
Кировоград области	2056
Балашев области	2046
Липецк области	2028
Ворошиловград области	2004

Бирок, Брянск, Вологда, Великие Луки, Дрогобич, Житомир, Киров, Кострома, Новгород сингари областларнинг қолхозларида, шунингдек Литва ССР ва Татаристон АССР қолхозларида сиғирлардан соғиб олинаётган сутнинг миқдори ҳали ҳам паст даражада қолб келмоқда.

СССР Совхозлар министрлигининг совхозларида сўт етиштириш ўтган хўжалик йилидаги нисбатан 10 процент кўпайди, кейинги уч йил ичида эса 35 процент кўпайди

Қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштиришнинг умумий ўсиши 1956 йилда дон, пахта, картошка, гўшт, сўт, тухум ва бошқа маҳсулотларнинг давлат йўли билан тайёрланган ва харид қилинган миқдорини анча қўлайтиришни таъминлади.

Мамлакатда, заҳёт қилишларини ва бошқа маҳсулотларга айрибаш қилишни ҳисобга олганда, 1957 йил 1 январга 3 миллиард 304 миллион пул ғалла тайёрланди. Бу — энг сар ҳосил йиллардаги қараганда 1 миллиард пулдан эиёдроқ кўп ғалла тайёрланди. СССР Совхозлар министрлигининг совхозлари 1956 йилда 1955 йилдаги нисбатан давлатда донинг 3 баравар кўп топиридилар ва 1953 йилдаги нисбатан 4,6 баравар кўп топиридилар.

1956 йилда 1955 йилдаги қараганда пахта 481 минг тонна, картошка 2,9 миллион тонна, сўт 3,8 миллион тонна, чорва моллар 322 минг тонна, тухум 356 миллион дон ва жуз 15 минг тонна кўп тайёрланди ва харид қилинди. Дон, сўт ва картошка тайёрлаш йиллик плани муддатидан олдин бажарилиди. Шу билан бир қаторда энгир толаси, пенёча ва бошқа баъзи маҳсулотларни топириш плани қўниқарис бажарилимоқда.

Товар маҳсулотининг ўсганлиги ҳамда қишлоқ хўжалик маҳсулотларини тайёрлаш ва харид қилиш давлат нархлари оширилганлиги натижасида қолхозларнинг пул даромадлари анча кўпайди. Қолхозларнинг бутун пул даромадлари 1956 йилда, дастлабки маълумотларга қараганда, 1955 йилдаги қараганда 20 процент кўпайди. Қолхозлар қолхозчиларнинг ишлаган меҳнат қунарига ҳар ойда пул аванси бериб туришни кенг миқёсда қўллана бошладилар.

1956 йилда қишлоқ хўжалигининг материал-техника базасини янада мустақамлаш давом эттирилди. Қишлоқ хўжалиги (15 от кучига айлантйиб ҳисоблаганда) 248 минг трактор, 114 минг автобуслар, 56 минг дон қомбайни, шу қомбайнлар учун 194 минг подборщик, 76 минг ҳедер, 137 минг лафет, маккажўхори ва сиёсбон экинлари ўриб-йиғиб берадиган 41 минг қомбайн, қанд лавлагини қавлаб йиғиб берадиган 8 минг қомбайн, картошкани қавлаб йиғиб берадиган 6,5 минг қомбайн, 122 минг трактор плуги, 194 минг трактор селласи, картошка экиб берадиган 9 минг машина, 148 минг трактор қулайтирилган, 27 минг трактор қосилкаси, 12 минг трактор паннаҳа, 11 минг дон қўриқтадиган машина ва бошқа қўйишга қишлоқ хўжалик машиналари, шунингдек чорвачилик фермалари учун машиналар ва ускуналар олди. Қишлоқ хўжалигига етказиб берилаётган минерал ўғитлар 1956 йилда 1955 йилдаги нисбатан 10 процент, 1953 йилдаги нисбатан 40 процент кўпайди.

Қишлоқ хўжалигидаги техниканинг миқдори кўпайганлиги қолхозларда ва совхозларда қишлоқ хўжалик ишларини тарин ҳам кўпроқ механизациялаштиришга имкон берди. Машина-трактор станциялари 1956 йилда қишлоқ хўжалик ишларини (ҳайдашга айлантйиб ҳисоблаганда) 1955 йилдаги қараганда 15 миллион гектар кўп бажарилиди. Бироқ, МТСлар трактор ишлари планини, шунингдек қолхозлар билан тузилган шартномаларда ўз зиммаларига олинган мажбуриятларини тўла бажармадилар. МТСлар қолхозларнинг чорвачилик фермаларидаги ишларни механизациялаштирмоқ учун ускуналарни ишга солиш юзасидан белгиланган топшириқларини тўлиқ бажармадилар. МТСларнинг ишлабчиқариш фойдаланидиги катта қамчилик шуки, улар машина-трактор паркдан ҳали ҳам қўниқарис фойдаланмоқдалар.

V.

Темир йўл, сув ва автомобиль транспортида юк ташишнинг ўсиши

Темир йўл транспорти юк обороти йиллик планини 1956 йилда ошириб бажарди. Юк обороти 1955 йилдаги нисбатан 11 процент кўпайди ва 1076 миллиард тонна-километрни ташкил қилди. Ҳар суткада ўрта ҳисоб билан юк ортиш плани 100,5 процент бажарилиди, юк ташишнинг умумий плани эса 100,8 процент бажарилиди.

Темир йўлларга кўп миқдорда янги электровозлар, тепловозлар ва кўп юк ортиладиган вагонлар берилди. Электровозлар, шунингдек тепловозлар билан юк ташиш 1955 йилдаги нисбатан 35 процент кўпайди. Бироқ электровозлар ва тепловозлар билан ташилган юклар 1956 йилда бутун ташилган юкларнинг фақат 17 процентини ташкил қилди. Электровозларнинг бир суткада ўрта ҳисоб билан босган йўли 1955 йилдаги нисбатан 12 процент, тепловозларники эса 7 процент кўпайди. Шу билан бир вақтда юк вагонларининг оборотини тезлаштириш ҳамда юк поездлари ҳаракатининг коммерческий тезлигини ошириш топшириғи бажарилмадиган қолди.

Денгиз флоти министрлиги юк обороти ва юк ташиш йиллик планини ошириб бажарди. Денгиз транспортининг юк обороти 1955 йилдаги нисбатан 19 процент, юкларни ташини 7 процент кўпайди. Шу билан бирга денгиз флоти кемаларининг умумис тўхтаб қолшини 1955 йилдаги нисбатан кўпайди, қуриқ юк ташийдиган кемалардан фойдаланиш бўйича топшириқ тўла бажарилиди.

Иттифоқи республикалар даре транспортининг юк обороти 70 миллиард тонна километрни ташкил қилди ва 1955 йилдаги қараганда 4 процент ошди кўп бўлди. Даре транспорти 1956 йилда йиллик плани юк обороти бўйича 96 процент ва юкларни ташини бериш бўйича 98 процент бажарди.

Қуриқ юкларини ва нефть ташинида буксир кемаларидан фойдаланиш бир мунча яхшиланди: Қуриқ юк ташийдиган, нефть ташийдиган баржалардан фойдаланиш ҳам яхшиланди. Баржаларни итариб бериш методи билан юк ташиш 1955 йилдаги нисбатан 38 процент кўпайди. Бироқ, соаларни ташинида буксир кемаларидан фойдаланишнинг ҳамда қуриқ юкларни ташийдиган ўзимбар кемалардан фойдаланишнинг яхшиланган топшириғи бажарилмади қолди, бу флотнинг иш унуми 1955 йилдаги қараганда пастроқ бўлди. Қуриқ юк ортидиган баржаларнинг ва ўзи юрар кемаларнинг кутуб ва тўхтаб туриши ўтган йилдаги қараганда кўпроқ бўлди, буксирлар ва нефть баржаларининг кутуб ва тўхтаб туриши эса ҳали ҳам кўп бўлаётди. Литва ССРдаги ва Латвия ССРдаги даре транспортда қуриқ юк ортидиган баржаларнинг бекор туриб қолшини, РСФСРда ва Украина ССРда қуриқ юк ортидиган ўзимбар кемаларининг ҳамда Эстония ССР ва Қирғизистон ССРда буксир кемаларининг бекор туриб қолшини кўпайди.

Иттифоқи республикалардаги умумий фойдаланишда бўлган автомобиль транспортининг юк обороти 1955 йилдаги нисбатан 29 процент кўпайди ва юкларни ташини бериши 50 процент кўпайди. Юк обороти плани 100,1 процент ва юк ташиш плани 103 процент бажарилиди. Бироқ юк автомобилларининг бекор туриб қолшини ва юксиз қаташши ҳали ҳам кўп.

VI.

Капитал қурилишининг ўсиши

Давлат ва кооператив ташкилотларнинг (қолхозлардан ташқари) сарфлаган капитал маблағлари ҳажми 1956 йилда 186 миллиард сўми ташкил қилди ва 1955 йилда сарфлаган капитал маблағдан 17 процент ошди кетди. Қолхозлар капитал маблағлар сарфлаб, катта ҳажмдаги ишларни бажарилиди.

Давлат йўли билан капитал маблағ сарфлаш учун 1956 йилга белгиланган план 94 процент бажарилиди.

Қурилиш министрликлари ва бошқармалари қурилиш-монтаж ишлари йиллик планини қўйидаги равишда бажарилиди.

1956 йилда бажарилишга қўйилган қурилиш-монтаж ишлари сўми (миллиард рубль)	Йиллик планининг бажарилиш проценти	1956 йилда нисбатан
бошқармалари бўйича жами	65,5	98
Шу жумладан:		
СССР Қурилиш министрлиги	11,4	1,1
Шу жумладан: Главенинградстрой	1,3	104
СССР металлургия ва химия саноати корхоналари қурилиш министрлиги	11,7	100
СССР Қўми саноати корхоналари қурилиш министрлиги	7,2	89
Нефть саноати корхоналари қурилиш министрлиги	6,0	100
Электростанциялар қурилиш министрлиги	8,4	96
Транспорт қурилиш министрлиги	8,3	102
СССР шахар ва қишлоқ қурилиш министрлиги	8,7	93
Главмострой	3,3	102
Главквестрой	0,45	96
Янги корхоналар қуриганлиги, қўйишга саноат корхоналари кенгайтирилганлиги ва реконструкция қилинганлиги натижасида халқ хўжалигининг ҳамма тармоқларида материал-техника базаси янада мустақамланди. 1956 йилда 800 тадан кўпроқ янги давлат саноат корхоналари ишга туширилди.		
Гидроэлектростанциялар бўйича қувватларини ишга тушириш плани ошириб бажарилиди. Қўйишгиде гидроэлектростанциясида 1956 йилда 11 та агрегат ишга туширилди, ҳаммаси бўлиб эса бу станцияда умумий қуввати 1260 минг киловатт бўлган агрегатлар ишга туширилди. Қўйишгиде билан Москва ўртасида юкчи вольт-		

ли электр ўтказувчи линия ишга туширилди. Кама гидроэлектростанциясида 1956 йилда 12 та турбина ишга туширилди, ҳаммаси бўлиб эса бу станцияда умумий қуввати 483 минг киловатт бўлган 23 турбина ишга туширилди. Иркутск ГЭСининг биринчи агрегатлари ишга туширилди, бунинг натижасида Шарқий Сибирь саноати кучли электр энергия манбаига эга бўлди.

Тожикистон ССРда Қайроққум ГЭСи, Ўзбекистон ССРда Хитров ГЭСи, Грузияда Ткибули ва Гумати гидроэлектростанциялари, Арманистонда Арзни ГЭСи, Карелия автоном Республикасида Онд ГЭСи, Закарпатъда Тарабля-Рик ГЭСи ва бошқа электростанциялар ишга туширилди.

1956 йилда Горький гидроэлектростанциясида тўртта турбина ва Баховна гидроэлектростанциясида тўртта турбина ишга туширилди. Илгари ишга туширилган турбиналарни ҳисобга олганда бу электростанциялар проекта белгиланган қувватга тўла равишда эга бўлдилар.

Братск, Сталинград, Кременчуг, Новосибирск, Бухтарма гидроэлектростанцияларини қуриш соҳасида анча ишлар қилинди.

Екилги кучи билан ишлайдиган Верхний Тагил, Ворошиловград электростанциялари, шунингдек бир қанча район ва саноат тепло электр централлари ишга туширилди.

Трубабаларнинг диаметри 720 миллиметр ва узунлиги 1,3 минг километр бўлган Ставрополь — Москва газопроводининг биринчи набаб қисми муддатидан бир йил олдин ишга туширилди.

1956 йилда Днепродзержинск ва Сталино металлургия заводларида катта домна печлари ишга туширилди. Ворошиловград металлургия заводида ҳар қайси йилига 400 минг тонна металл берадиган 2 та мартен печи ишга туширилди. Шу заводнинг ўзида янги домна печи қурилди ва 1957 йил январь ойининг биринчи қунарида да ўзининг биринчи маҳсулотини берди. Магнитогорск металлургия комбинатида металл соғуқ ҳолида эиёб берадиган цех ишга туширилди.

Днепропетровскда ўрта гидравлик ва огир механик пресслар заводи, Ивановода асбоблар ишлаб чиқариш заводи ҳамда бошқа бир қанча машинасозлик заводлари ишга тушди. Янгиа темирбетон конструкциялар ва бошқа бинокорлик материаллари ишлаб чиқарадиган қўйишга корхоналар қурилди, булар орасида Рустави цемент заводи, Сталинград темирбетон буумлар заводи, Старлитмоқ шифер заводи ва бошқа корхоналар бор.

Енгил саноат ва озиқ-овқат саноатида ишлаб чиқариш қувватлари кўпайтирилди. Қўйишга нон заводлари ишга туширилди. Булар орасида Москва, Воронеж, Копейск, Ангарскдаги, Кузбассининг ишчи посёлкаларидаги машиналаштирилган йирик нон заводлар; қўйишга сўт заводлари, булар орасида Иркутск, Омск, Харьков, Коркиндаги йирик заводлар; Сталинград областининг Волжский шаҳридаги гўшт комбинати; Кемерово ва Минскда катта муҳоналар, 40 тадан кўпроқ ёғ-пиш-лок заводлари; энгирин, пенёкани, жузни дастлабки қайта ишлаш заводлари ҳамда енгил саноатнинг ва озиқ-овқат саноатининг бошқа корхоналари бор. Қамишин, Херсондаги ип-газлама комбинатида, Барнаулдаги 2-ип-газлама комбинатида, Минск камволь комбинатида ва Бендердаги иппак комбинатида анчагина қувватлар ишга туширилди.

Шу билан бирликда капитал қурилишларини планлаштиришда ва қурилиш ишларини ташкил этишда ўтган йил жиддий камчиликлар содир бўлди. Маблағларнинг жуда кўп қурилишларга соғиб юборишга йўл қўйилди, бу эса қурилиш муддатларининг қўзғилиб кетишига, қурилишнинг қимматга тушуви ва битказиш лозим бўлган объектларнинг ўз вақтида битмай қолшини сабаб бўлди. Давлат маблагларидан бундай нораціонал фойдаланиш шу маблагларнинг бекор этиб қолшини сабаб бўлади, капитал маблагларнинг берадиган самарасини пасайтириб юборади ва битмаган қурилишларни кўпайтириб юборади.

Халқ хўжалигининг бир қанча тармоқларида ишлаб чиқариш қувватларини ишга тушириш плани ўтган йил анча кам бажарилиди. Қора металлургияда планда қўзда тутилган олтиа прокат стани, бир домна печи, иккита мартен печи ва иккита бассамер конвертери ишга туширилмай қолди; кўмир саноатида 67 та кўмир шахтаси ва разрез ишга туширилмади; бинокорлик материаллари саноатида ҳаммаси бўлиб 3 миллион тоннага яқин цемент бериш қувватига эга бўлган цемент заводи ҳамда ҳаммаси бўлиб 3,5 миллион юк метр янгиа темирбетон конструкциялар ва деталлар ишлаб чиқариш лозим бўлган заводлар ишга туширилмай қолди.

Уй-жой қуриш плани тўлиқ бажарилмади. 1956 йилда пландаги нисбатан тахминан 3 миллион квадрат метр уй-жой биноси битказилмай қолди. СССР Кўмир саноати министрлиги, СССР Нефть саноати министрлиги, СССР Рангли металлургия министрлиги, СССР Қишлоқ хўжалиги министрлиги, СССР Бинокорлик материаллари саноати министрлиги уй-жой қурилиш планини айниқса қўниқарис бажарилиди.

1956 йилда қурилиш машиналари парк кўпайди, қурилиш ишларини механизацияла

№ — 1731.